

Kerti Levél

Kertvárosi újság

Különszám

www.kertilevel.hu

2013. november

Településünk ebben az évben ünnepelte alapításának 80. évfordulóját. Újságunk tartalmát teljes egészében ennek az eseménynek szenteljük, bemutatva a múlt egy szeletét és kicsit a jelent is.

ISTEN ÉLTESSE RÁKOSKERTET ÉS VALAMENNYI LAKÓJÁT!

Rákoskert születése - szemelvények Szelepcsényi Sándor Rákoskert története című könyvéből

1715-től a Laffert bárói családé lett Rákoscsaba. Az új tulajdonos a felvidékről szlovákokkal telepítette be a községet, akik új arculatot adtak a falunak és leszármazottaik meghatározók voltak egészen az 1950-es évek végéig. Tevékenységük a mezőgazdálkodás volt, amelynek művelési területe magában foglalta a Kalmár völgyi, a Körtyvényesi és Üllői úti dűlőkön lévő azon földeket is, amelyeken a mai Rákoskert terül el. A Jászberénybe vivő országos út és az Ecserre menő faszor kereszteződésében már nagyon régóta állt egy vendégfogadó csárda. Szánthó Géza, Rákoscsaba történetét 1912-ben megörökítő monográfiája szerint, „...mivel e nagy forgalmú ponton összeverődni szokott utasokat kemény téli időben nem lévén képes olykor befogadni, hanem az utasok egy része a nagy hidegben ott kint, a fészker alatt volt kénytelen egész éjjel kucorogni: Kucorgó nevet kapott.”

A legendák szerint ebben a sokak által látogatott és híres csárdában az alföldi betyárok, köztük Rózsa Sándor is gyakran megfordultak.

Rákoscsaba földjeinek többsége, így az a terület is amelyen ma Rákoskert fekszik - az utolsó egyenesági Laffert, Antos Istvánné, (született báró Laffert Matild) 1909-ben bekövetkezett halálával lánya - ifjabb báró Schell Gyuláné sz. Antos Ilona tulajdonába került.

Schell báróné (dr. Füredi Ferenc, a család ügyvédjének tanácsára, hogy a férje adóságait rendezze és a megélhetését is valamelyest a rangjához méltó módon biztosítsa) a húszas-harmincas évek fordulóján elhatározta, hogy a mai Rákoskert helyén fekvő birtokot felparcellázza és a kialakított házhelyeket eladja. 1931. januárjában már készen voltak a tervek, megnyílt a bárónő tulajdonában lévő Kucorgó csárda egyik helyiségében a parcellázási iroda.

Gondot jelentett, hogy a megközelítés nem volt biztosítva. Bár a Budapest Keleti pályaudvar és Újszász-

-Szolnok közötti, 1882-ben megépült kétvágányú vasútvonal szinte érintette a birtokot, Rákoshegy és Ecsér között nem volt megállóhely. A vasúti állomás helyére is Füredi Ferenc tett javaslatot, de további nehézségek adódtak abból, hogy a vasút két oldalán lévő területek a rákoskeresztúri gazdák tulajdonában voltak. Báró Schell Gyuláné birtokhatára a vasúttól 120 méterre kezdődött, meg kellett szerezni a birtokhatár és a vasút közötti 10 katasztrális holdnyi területet is. Ez csak nehezen sikerült, mert a tulajdonosok nagyon magas árat kértek érte és hosszú ideig tartott az alkudozás. Ennek ellenére a bárónőnek a korabeli vasúti menetrend tanúsága szerint sikerült elintéznie, hogy 1933 végétől, ha feltételesen is, de megállt itt a vonat. A feltételes megállóhely azt jelentette, hogy felszálláskor, vagy egy megállóval előbb, szólni kellett a kalauznak, hogy valaki Rákoskerten akart leszállni, illetve csak akkor állt meg a vonat, ha volt felszálló.

A bárónő még a parcellázás kezdeti stádiumában, a harmincas évek legelején, saját költségén, de a MÁV területén felépíttetett egy csinos kis állomást, ahol a fűtött várótermen kívül külön pénztár, mellékhelyiségek és a jelzők, valamint az ecseri oldalon lévő sorompó kezelésére az állomásfőnök és térközör is megfelelő szolgálati helyiséget kapott. Az állomás mellé kutat ásott a személyzet és a szomjas utasok számára, amely az állomás körüli virágoskerteket is ellátta locsolóvízzel.

A vasúttársaságtól azt az ígéretet kapta, hogy ha legalább tizenkét utas rendszeresen igénybe veszi a járatokat, akkor „táblás” megállóhelyé minősítik át. A bárónő felfogadott egy tucat embert, akiknek nem volt más dolguk, mint utaztatni a vasúton. Így sikerült elérnie, hogy 1937-ben már törölték a menetrendből a feltételes megálló jelzést és minden személyvonat megállt itt is.

A megállóhely létesítésével elhárult egy olyan akadály, amely a kialakítandó parcellák értékesítését megnehezítette.

1933 február 19-én összeült rákoscsabai képviselői testület végleges döntésével engedélyezte a terület parcellázási tervét és a kialakított házhelyek értékesítését. Ezzel az aktussal hivatalosan elkezdődhetett a telkek eladása, tehát joggal tekinthetjük az 1933-as évet Rákoskert születési évének!

Általában a telkek túlnyomó többségének mérete 160-220 négyszögöl volt, ebből arra következtethetünk, hogy a megcélzott vevőkör elsősorban a Pesten dolgozó munkások, kisiparosok, tisztviselők, valamint a városban lakással rendelkező, nyaralótelekre vágyó polgárok voltak.

Az egyhangúság elkerülésére és a település kertvárosi jellegének kihangsúlyozására a fontosabb utcák metszéspontjában, a telkek kereszteződés felőli sarkát levágták, így több kör alakú, vagy nyolcszögletű tercskét alakítottak ki, lehetővé téve azok parkosítását, padok telepítésével elősegítve a közösségi életet.

Voltak olyan területrészek is, amelyeket egy tagban hagytak a parcellázási terv készítői, ezeknek különböző közösségi funkciót szántak. A Mátyás király sugárúton a vasútállomástól a Zrínyi útig mindkét oldalon két-két sorban platánfákat telepítettek, padokat állítottak, ezzel kialakítva egy páratlan szépségű utcaképet. A fasor a Zrínyi úton lévő piactérnek szánt nagyobb felosztatlan területhez vezetett, amit a település központjának szántak. A Margit körút (ma Nyomdász utca) és az Erzsébet körút kereszteződésének déli sarkánál meghagyott tér az iskola elhelyezését tette lehetővé, míg a Hungária körút (Tiszanána utca) és Rózsa (Rózsaszál) utca találkozásánál az északi sarkon meghagyott nagyobb telek templom építésére alkalmas. A Csokonai (Pásztorfalva) utcában pedig a később Vida-dombnak nevezett rész temető lett volna, de valójában a sportolást szolgálta, nyáron

labdázni lehetett az aljában, télen pedig kiváló szánkózó-domb volt. Ez a tér az év mindegyik szakában kirándulóhelyként is szolgált, gyönyörű körkilátást biztosítva a dombtetőre felkapaszkodóknak.

A terület házhelyeinek értékesítése az 1940-es évek első felében lényegében befejeződött. A telkek valódi birtokbavétele folyamatosan történt. Valamennyi olyan állapotban volt, hogy ha mást nem is, de gyümölcsfákat, kisebb épületeket már lehetett telepíteni rájuk. Kivételt csak a Csokonai (Pásztorfalva) utca egy része jelentett, (öt házhely, a mai számozás szerint a 38-46 számú telkek), ahol egy homokbánya volt található. Állítólag ebből a bányából a homokot még a vasúti töltés készítésekor kezdték kitermelni, akkor egy csillepálya is kiépült a homok szállítására a bányától a vasútig. Később a településen folyó építkezésekhez ezt az alapanyagot használták, de mivel agyagot is tartalmazott (a rákoscsabai sóderhez hasonlóan), a belőle készített vakolat 10-15 év alatt elveszítette a szilárdságát és elkezdett porladni. Ezt felismerve az ötvenes évek elejétől már megszűnt a kitermelés. Nagyon sokáig a gyerekek - nem teljesen veszélytelen - játszóhelyeként tartották számon ezt a területet, ahol lehetett kisebb-nagyobb barlangokat fúrni a partfalba, a csaknem függőleges részekben „csúszdákat” koptatva fenéken lecsúszni, télen pedig szánkókat összetörve leszáguldani a kevésbé meredek részekben. Idővel ennek a pár teleknek is gazdája akadt, akik hatalmas munkával teraszokat alakítottak ki, gyümölcsfákat telepítettek és házakat építettek.

Ahogy a telepések száma növekedett, egyre nagyobb igény támadt a közösséget kiszolgáló vállalkozásokra.

A vendéglátást szolgáló intézmények az elsők között épültek, kettő is szinte egy időben. A vasútállomástól a település belseje felé vezető Mátyás király (Rákoskert) sugárúton, a Tárogató (Irsa) utcai kereszteződésnél Kollár János vendéglős 1933-ban vette meg a telket és 1935-ben építette fel az évtizedekig csak „Kollár”-nak hívott kocsmáját. Vidám hely volt, maga a cégtábla is ezt sugallta:

„NE TOVÁBB, ITT A VILÁG KÖZEPE!
Kollár János bor, sör és pálinka korlátlan kimérése”.

A piactér Rákoscabához közelebb fekvő végén, a Zrínyi utca és a Margit körút (Nyomdász utca) sarkán Bukor úr 1940-ben nyitott egy színvonalas vendéglőt, amely kifőzdeként is működött és saját, szivattyús vízellátó rendszere volt. Itt italt főleg csak az ételhez szolgáltak fel, de volt az udvarban tekepálya is. Néhány év múlva, 1946-ban, Sebők Ferenc az idős apósától átvette az intézményt. Ekkor építtetett színpadot a nagyteremben és söntést is kialakított. Ettől kezdve egy egészséges versengés alakult ki a „Sebők” és a „Kollár” között, mert mindkét helyen megvoltak az adottságok bármilyen rendezvény tartására.

Templom nem volt a településen. Az 1942-ben felépült „Magyar Királyi Elemi Népiskola” dupla - nyitható válaszfalú tantermének déli végében kialakított kis kápolnában tartották a ökomenikus istentiszteleteket, sőt még az egyházi házasságkötések is itt történtek. A kápolnában az első esküvőt, Sebők Ferencét, 1943. augusztus 12-én katolikus szertartás szerint tartották. Rövid ideig harang is volt az iskola tetején, de azt a háború miatt 1944-re már leszerelték és elvitték.

A kialakulóban lévő település fejlődését megtörte és hosszú időre visszavetette a II. világháború kitörése. Az itt lakók Isten segítségével bízva, 1942-ben közadakozásból felállítottak egy keresztet a Zrínyi utca és a Mátyás király (Rákoskert) sugárút kereszteződésében, ami sokáig Rákoskert egyetlen köztéri műalkotása volt.

Amikor a harcok már az országhatárt is elérték, megjelent a magyar és német katonaság a stratégiai fontos pontokon. A Vida dombon légvédelmi állásokat építettek ki, amelynek része volt a közelében lévő futóárok rendszer is. A Vida-domb tetején lévő fülelő egység figyelte a közeledő ellenséges repülőgépek hangjára és ők irányították a légvédelmi ágyúk tüzeit. A dombtól nem messze északra kereső reflektorok kutatták éjszánkánként a légtérbe felbukkanó gépeket. A Budapestet bombázó angol és amerikai repülőgépek fölöttünk vonultak a céljaik felé és erre tértek vissza a kiindulási repülőterükre. Volt olyan nap, hogy közel ezer gép húzott el a magasban vérfagyasztó dübörgéssel. A magasabb pontokról, a Vida-dombról, az iskolától, a Mátyás király sugárút és Erzsébet körút sarkán lévő térről jól lehetett látni a Budapesti pusztítás során égő területek hatalmas füstjét.

A front közeledtével azok, akik nem tudtak hova menni, vagy ragaszkodtak a rákoskerti házukhoz, óvóhelyeket építettek maguknak. Több helyen, ahol a házhoz nem készült a védelmet kellő mértékben biztosító pince, az utcai árok mélyebbre ásásával, kibővítésével és gerendákkal való lefedésével alakítottak ki menedéket nyújtó helyeket, ahová be tudtak húzódni a légiridők idején.

Miután a háború véget ért, lassan visszatértek a különböző okok miatt máshol meghúzódnó rákoskertiek, kivéve azokat, akinek élete tragikusan végződött és már nem érték meg a harcok befejezését vagy külföldre távoztak. A többség megpróbálta folytatni a front átvonulása előtti életét.

A politikai rendszer változása hamarosan érezte hatását. Megszűntek az istentiszteletek az iskolában, és bár a körzet a Rákoscaba-Újtelepi Szent Erzsébet katolikus plébánia körzetéhez tartozott, a hívő katolikusok inkább az ecseri, a reformátusok a rákoscsabai templomot keresték föl vasárnap délelőttöknél.

Lassan beindult a társadalmi élet. Néhány lelkes úr és hölgy (Fogarasi Károly és Göblyös Antal vezetésével) újból megszervezte a helyi műkedvelő társulatot és nem csak népszínműveket, de operetteket is előadtak - hol a Kollár, hol a Sebők kocsmák színpadán.

A stabilizálódó életet teljesen kizökkentették kerékvágásából az 1950-es év eseményei. Megkezdődtek az államosítások és Rákoskertet, a környék többi „Rákos” előnevelő településével együtt Budapesthez csatolták, kialakítva ezzel a főváros legnagyobb, 54,8 négyzetkilométer területű, XVII. kerületét.

A platánsor 1936-ban

„Rákoskert 80 éves” kiállítás megnyitója 2013. november 24

Tavasszal, ennek az ünnepi évnek a nyitóprogramjaként - mi a Rákoskerti Polgári Kör tagjai a Rákoskerti Művelődési Házal közösen - már rendeztünk egy kiállítást, akkor Rákoskert kialakulásának első 40 évéből mutattunk be dokumentumokat és fényképeket. Eredeti szándékunk az volt, hogy a második 40 év történetéből rendezzünk majd egy következő bemutatót, de átgondolva a dolgot, úgy találtuk, hogy ez egy olyan időszakról szólna, amelynek szinte valamennyien tanúi lehettünk és jól emlékezünk a történetekre. Hiányzik még az a távlat, amely igazán érdekessé tehetné ezt az időszakot. Ezért inkább két téma bemutatását tartottuk fontosabbnak. Mindkettő egyesületünkhöz kötődik és bár a működésünknek a nagy nyilvánosság előtt is látható formái ismertek, talán érdekes lehet, hogy betekintést adjunk a belsőbb életünkről is.

Két témakörre összpontosítottunk. Az első a tavaly újraszentelt Vida dombi kereszt, a második pedig a Rákoskerti Polgári Kör története.

A 20 éve a dombon álló kereszt 2012-es felújításakor sok-sok fényképből álló kiállítás volt látható, de akkor elmaradt két filmnek a vetítése, amelyet ennek a kiállításnak a megnyitása keretében pótolunk. Láthattuk az 1992-es keresztavatáskor előadott misztérium-játékról, majd a felújításról és az újraállításról készített műveket. Ezúttal is szeretnénk köszönetet mondani Herzka Ferencnek, mindkét film rendezőjének és Szabó Lászlónak az utóbbi film operatőrének kiváló munkájukért!

A kereszt 1992-es állítása a Rákoskerti Szépítő Egylet érdeme, hiszen az egyesület tagjai szervezték és bonyolították le azt, rengeteg önfeláldozó munkával. Ez volt az az esemény, amely azzal, hogy településünk több száz hasonlóan gondolkodó lakóját megmozgatta, megmutatta, miképpen lehet igazi közösséggé formálni a Rákoskerten élőket. És ez a pont az, amelyen a kiállításunk két témája összekapcsolódott. Ugyanis a Rákoskerti Szépítő Egylet tagjaiból szerveződött 1997-ben az az egyesület, amely ma Rákosmente szerte komoly tekintélyt és elismerést vívott ki magának: a Rákoskerti Polgári Kör. Ahogyan az egyik táblán látható Kerti Levél cikkében volt olvasható, megalakulása Orosz Károly keramikusművész nevéhez köthető, aki első elnökként lefektette azokat az irányelveket, amelyek mentén ma is működünk. Ezek közül legfontosabb a polgári értékrendhez való ragaszkodás. Jelmondatunk:

„MAGÁT GAZDAGÍTTA, KI A KÖZÖSSÉGÉRT
TESZ”

nem üres szlogen. Tevékenységünk központjában Rákoskert gyarapítása áll, ezt valamennyi lakótársunk megtapasztalhatja. Szerencsénkre, de talán inkább a céljaink tisztaságának köszönhetően a kerületünk vezetése minden időszakban segítette munkánkat és ezt az utóbbi években kiemelten érezzük, hála lelkiismeretes önkormányzati képviselőinknek.

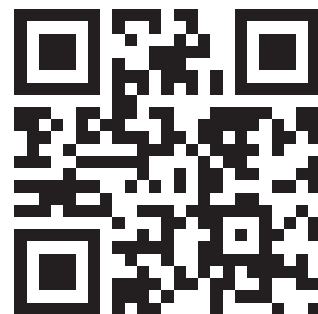
A falakon és a tárlókban elhelyezett dokumentumok,

tárgyak bepillantást engedtek a belső életünkbe. Tagságunk létszáma jelenleg 70 fő, valamennyien aktívan részt vesznek az egyesületi életben. Havonta legalább egyszer tartunk összejövetelt, ahol számba vesszük, mi történt az előző találkozó óta és megbeszéljük az előttünk álló időszak feladatait. Vannak a Rákoskerti Művelődési Házal közös, évente rendszeresen megismétlődő események, amelyekre már hónapokkal előre készülünk. Tavasszal és ősszel kiállításokat rendezünk különböző témakörökben, különösen nagy hangsúlyt adva a közöttünk élő művészek alkotásainak bemutatására. 2008-ban, a Jubileumi park kialakításakor szerveztük meg először Rákoskert Napját, amely hagyományt teremtett és a kerület egyik legrangosabb, évente megismétlődő eseményévé vált. Ezek az alkalmak a leginkább ismertek, de a tagságunknak meghirdetett, látszólag zártkörű rendezvényeinken is szívesen látunk vendégeket. Ilyenek a közös kirándulásaink, az őszi évadnyitó bográcslások és a karácsonyi vacsora is.

Szervezeti életünk fontosabb pontjairól a táblákról kaphattak képet. A tárlókban elhelyezett tárgyak inkább az ünnepeinkhez köthetők. Érmek, oklevelek, dokumentumok bizonyítják, hogy milyen pezsgő élet folyik a Rákoskerti Polgári Körben, amely nyitott és várja mindazokat a rákoskertieket, akik hasonlóan gondolkodnak, mint mi.

*Szelepcsényi Sándor,
a Rákoskerti Polgári Kör elnöke*

**A kiállítás 2013. december 17-ig tekinthető meg
a Rákoskerti Művelődési Házban.**

Kerti Levél

Megjelenik 4 300 példányban
Kiadja a Rákoskerti Polgári Kör
Szerkeszti: Orosz Károly
ISSN 2062-8838

1171 Budapest Rákoskert sugárút 66.

info@kertilevel.hu

www.kertilevel.hu

Nyomda: Sz&Sz KFT

A kiadást Fohsz Tivadar és Hatvani Zoltán
önkormányzati képviselők támogatták